

3. Коган Н.Н. Дослідження взаємозв'язку мотивації досягнення та самооцінки особистості у навчальній діяльності /Н.Н.Коган // Проблеми загальної та педагогічної психології: Зб. наук. пр. – К.: Ін-т психол. ім. Г.С. Костюка АПН України, 2001. – Т. III, Ч. I. – С. 238 – 242.
4. Орлов Ю.М. Стимулирование побуждения к учению /Ю.М.Орлов, Н.Д.Творогова, В.И.Шкуркин. – М.: ИММИ им. И. М. Сеченова, 1988. – 105 с.

In article it is theoretically proved and analysed results of introduction of socially-pedagogical technologies of formation of motivation of training at younger schoolboys who live in unsuccessful families. It is proved that living conditions and education in a family where detsko-parental relations are broken, make destructive influence on personal development of the child. Motivation formation to training of children from unsuccessful families assumes use psychogymnastic тренинговых exercises and individual consultations, should consider a social situation of development of the person of younger schoolboys, psychological features of this age period.

Keywords: motivation, training, the doctrine, younger schoolboys, an unsuccessful family.

Отримано: 15.08.2011

УДК 159.922

Н.В.Пророк

Психологічні особливості особистісно-професійного саморозвитку практичного психолога

У статті аналізуються сучасні наукові уявлення про феномен саморозвитку. Розглядаються також основні характеристики професіогенезу в контексті даної проблеми.

Ключові слова: активність, саморозвиток, професіогенез, самовдосконалення.

В статье анализируются современные научные представления о феномене саморазвития. Рассматриваются также основные характеристики професіогенезу в контексте данной проблемы.

Ключевые слова: активность, саморазвитие, професіогенез, самосовершенствования.

Актуальність. У процесі професійної діяльності до суб'єкта праці постійно ставляться ті чи інші вимоги, які стають стимулами для розвитку його особистості, для формування певних рис і якостей. Професійне становлення – це безперервний і складний процес формування на основі індивідуально-психологічних особливостей особистості тих якостей, які сприяють якомога кращому виконанню професійних завдань і відчуттю задоволення своєю працею. Розвиток особистості детермінує діяльність, в тому числі, і професійна. Вона ж є і засобом формування суб'єкта діяльності, може стати потребою, ціллю, цінністю і смыслом життя (С.Л.Рубінштейн, А.Н.Леонтьєв, В.В.Давидов, В.А.Бодров та ін.). Як показує практика і наукові дослідження, особистісні особливості практичного психолога є тими внутрішніми чинниками, які, зокрема, сприяють гармонійному розвитку і професійній зрілості особистості. Наприклад, ефективних практикуючих психологів (до яких тягнуться люди) відрізняє високорозвинута духовність.

У психології роль духовності в професійному становленні знайшла відображення в дослідженнях різних видів компетентності: комунікаційної (Ю.Н.Ємельянов, Е.С.Кузьмін, Л.А.Петровська, Е.В.Сидоренко), соціально-психологічної (Л.І.Берестова), рефлексивної (О.А.Поліщук). Зауважимо, що в значній частині робіт, в яких вивчається професійне становлення особистості, головна увага зосереджена на процесі розвитку особистості в професійній діяльності [2; 9].

Мета статті – проаналізувати сучасні погляди на процес професійного становлення і роль духовності в цьому процесі. Це допоможе суттєво розширити уявлення про психологічні механізми професійного розвитку практикуючих психологів.

Треба підкреслити, що проблема духовності займає у сучасній психології суттєве місце. Дослідники цієї проблеми вважають, що головним предметом уваги тут є особливості внутрішнього світу людини, його самосвідомість і суб'єктивні шляхи сходження до духовних верхівок буття. Існує точка зору на духовність як на принцип саморозвитку і самореалізації людини, звернення до вищих ціннісних інстанцій конструювання особистості [2; 17; 13]. Розвиток і самореалізація духовного “Я” суб'єкта починається тоді, коли усвідомлює необхідність визначення для себе того, як він конкретно повинен розуміти загальнолюдські духовні цінності, наприклад, істину, добро...

Мотиваційною основою психологічної готовності до засвоєння духовних цінностей є духовні прагнення суб'єкта. Так, наприклад, К. Ясперс вважає, що: “...духовні прагнення – це прагнення до

пізнання певного стану буття і до присвячення себе тому стану, який проявляється в цінностях: релігійних, естетичних, етичних чи таких, які відносяться до поглядів суб'єкта на істину і які переживаються як абсолютні ” [20, с.389]. Тобто, бачимо, що духовні прагнення відбивають дуже складну психічну реальність, витоки якої треба шукати у глибинному смислі вчинків людей.

Важливими компонентами духовних здібностей є не тільки спрямованість і ціннісно-сміслова організація особистості, але й її компетентність. Нагадаємо, що компетентність виявляється у здібності людини здобувати нові знання та вміння, вирішувати професійні та життєві задачі. Компетентність відображає загальний рівень інтелектуального, морального та естетичного розвитку особистості.

Важливим джерелом духовності суб'єкта є етичні норми, на які він орієнтується у повсякденному житті (уявлення про належне моральне відношення до іншої людини і практичні, утилітарні міркування). В етичних, естетичних, юридичних та інших нормах закріплені зразки людської культури. І якщо суб'єкт засвоює, переживає їх як внутрішньо обов'язкові зразки поведінки, то він прилучається до вищих духовних цінностей життя. Духовне багатство людини зростає, коли духовні цінності, які закріплені у суспільних нормах, стають невід'ємною частиною її духовного світу, суб'єктивної реальності [15; 17].

Суттєвим моментом формування та розвитку духовних цінностей є рівень розвитку морально-рефлексивної свідомості суб'єкта, є поява у нього почуття “внутрішньої, особистісної свободи” [12, с.7]. Як і розвиток творчості, розвиток духовності неможливий без відчуття свободи. Духовний стан особистісної свободи виникає у людини при усвідомленні наявних зовнішніх можливостей вибору і сформованої внутрішньої готовності здійснити цей вибір. Але, як вважають дослідники цієї проблеми, людина практично ніколи не здійснює вчинків на основі механічного перебору альтернатив. Вона включає їх у контекст особистісного знання та смислоутворення, створює нові смислові відношення, тобто творчо перетворює і розуміє ситуацію вибору, в чому і є суть особистісної свободи.

Необхідно сказати, що головними результатами і кінцевими цілями процесу розвитку, процесу становлення професіонала (чи процесу професіоналізації суб'єкта праці) є досягнення високого рівня професіоналізму, компетентності та професійної зрілості [7; 9]. А становлення особистості – це, насамперед, ціннісне становлення, розвиток потенційно можливого, рух до вищого ідеалу, яким є всебічно розвинута особистість, яка себе реалізувала [1; 8].

Тобто, основою професійного становлення практичного психолога є ціннісне становлення особистості. А професійна зрілість є одним із результатів і, одночасно, показників процесу формування професіонала. На думку В.А.Бодрова [3], професійна зрілість – це властивість суб'єкта праці, яка характеризується вищим рівнем особистісного і професійного розвитку і проявляється в високому професіоналізмі, кваліфікації і компетентності, а також в гармонійному розвитку моральних, етичних, культурних, соціальних і професійно значущих якостей і рис особистості. Професійна зрілість відображає відповідність особистих ідеалів, установок, цінностей, смислу життя і діяльності вимогам професійного, соціального і психологічного середовища [3, с.190]. Тобто, формування професіонала не вичерпується тільки накопиченням знань, навичок, вмінь, професійного досвіду і майстерності.

Показники зрілості особистості професіонала, з точки зору цього автора, можуть виступати в наступних формах: 1) розуміння системи моральних цінностей, пов'язаних з професією; 2) здібність до накопичення і аналізу власного професійного досвіду; 3) прийняття адекватної моделі образу еталонного професіонала і прагнення в своєму розвитку відповідати йому; 4) здібність максимально мобілізувати свої зусилля, особисті ресурси на досягнення поставлених цілей; 5) прояв почуття задоволення працею; 6) прагнення до самовдосконалення; 7) відсутність особистісних деформацій; 8) уявлення про особисті функціональні можливості організму і психіки та рівень їх відповідності вимогам професії тощо [3; 191].

В.А.Бодров вважає, що психологічний аспект професійної зрілості – це системна властивість суб'єкта праці, яка заснована на комплексі діяльнісно орієнтованих психічних і особистісних процесів, функцій і рис професіонала, які забезпечують йому самодетермінацію і саморегуляцію формування професіоналізму, який, в свою чергу, є системною якістю цієї властивості. Значущим елементом психологічної системи професійної зрілості виступають такі фактори, як цінності і смисли професійної діяльності, професійна гордість, совість і честь. Системоутворюючими факторами зрілості професіонала, на його думку, виступає професійна самосвідомість (як результат розвитку особистості професіонала) і професійна придатність суб'єкта праці (як результат його професійного розвитку і становлення) [3].

Майже всі дослідники цієї проблеми наголошують, що дійсний професіонал повинен бути й зрілою особистістю. Зрілість людини в цьому контексті характеризується як вищий рівень особистісного,

психологічного, соціального і професійного розвитку, який відображає її адекватне відношення до явищ зовнішнього світу, засвоєння нею моральних, етичних, культурних, професійних та інших норм та правил суспільства в поведінці, спілкуванні і пізнанні, прояв позитивних мотивів, цінностей, смислів, планів і функціональних ресурсів організму і психіки [3; 9].

Наукові дослідження дозволили окреслити головні ознаки зрілої особистості [1; 2; 6 та ін.]. Така особистість має здібність виходити за рамки соціальних стереотипів, шаблонів; здатна протистояти сильному тиску негативних соціальних сил; здатна перетворювати свій попередній досвід; знаходити своє особливе місце у житті і свідомо чи несвідомо займати позицію активного творця свого життя; має здібність встановлювати свій “поріг” вдоволеності матеріальними потребами, розглядати їх лише як одну із умов життя, а основні свої життєві сили спрямовувати на інші, більш високі цілі.

Хочемо підкреслити, що для професійної діяльності важлива гармонія особистісної і професійної зрілості суб’єкта праці, яка може забезпечити не тільки ефективність і надійність праці, але й розвиток особистості в діяльності, формування еталонної концепції “Я-професіонал”, самоствердження, самореалізацію і повну адаптацію до соціального і професійного середовища. Треба зауважити, що при розгляді поняття “професійна зрілість” акцент робиться на формуванні всебічно розвинутої, гармонічної особистості.

Необхідно декілька слів сказати про показники успішності діяльності практичного психолога. Про ці показники як про результативний аспект процесу формування професіонала в психологічній літературі досить мало інформації. Це й не дивно: загальноприйнятні критерії успішності праці цих фахівців ще не розроблені. Щоправда, це важке завдання, зокрема тому, що для професії “практичний психолог” професійний розвиток невід’ємний від особистісного. А це значно ускладнює опрацювання критеріїв успішності діяльності.

Питання про критерії успішності, про еталони, зразки вдосконалення з необхідністю встають і при розгляді професійного самовдосконалення. Самий загальний орієнтир процесу самовдосконалення – кращі фахівці. Як відомо, портрети кращих фахівців тієї чи іншої професії використовуються при складанні професіограм. Крім професійного еталона, виникають питання і про критерії успішної (чи ефективної) діяльності практичного психолога.

Проблема професійного самовдосконалення – це і проблема вдосконалення стосунків між практичним психологом і клієнтом,

між колегами в професійному колективі. Загальний орієнтир досконалим стосункам задають етичні системи. Тут доречно згадати думку І.Канта, яка залишається актуальною і в нашому столітті. Він бачав ідеал виховання не в розвитку окремої людини як самодостатньої, автономної істоти, а в її вдосконаленні як суспільної істоти (рос. – общественного существа) [10].

В ідеалі практичний психолог повинен бути такою людиною, яка притягує увагу оточуючих, вміє впливати на оточуючих, має не тільки якийсь дивний шарм, а й стає певним зразком відношення до іншої особистості, тобто має високі духовні якості. Тут необхідно згадати про таку загадкову якість, як харизма.

Як відомо, в очах людей образ іншого набуває харизматичності тоді, коли в ньому яскраво проявляються складні глибинні, душевні характеристики. Треба сказати, що харизматична особистість, зазвичай, викликає сильні ірраціональні переживання у людей. На свідомому рівні вони проявляються як повага, захоплення, приплив енергії, бажання наслідувати тощо. Нагадаємо ті з глибинних характеристик власного образу, які найбільш актуальні для психологів-практиків і які свідчать, зокрема, і про розвиток певних духовних якостей цих фахівців [4; 10; 18; 19]: близькість, зрозумілість (здібність викликати у людини, яка спілкується з психологом, відчуття безпеки, простоти, доступності, зрозумілості, відсутності пихатості); енергійність (активність, динамічність, емоційність, виразна мова, жива міміка і жести, яскраві ідеї – все це говорить про зацікавленість психолога своїм співрозмовником і бажання допомогти йому); домінантність (щоб викликати у клієнта бажання прислухатися до себе, здійснювати конкретні дії, змінюватись на краще, психолог повинен бути впливовою особистістю а це, в значній мірі, можливо при наявності високо-розвинутих духовних якостей); архетиповість образу (відображення в образі давніх уявлень і імпульсів, наприклад: неабияке значення для авторитету психолога має відповідність його іміджу з архетипами Батька і Матері); еталонність, позитивність образу (безумовно, тільки маючи високі загальнолюдські моральні цінності й ідеали, психолог може викликати у своїх клієнтів почуття симпатії, довіри, поваги, інтересу). Зауважимо, що ці глибинні якості образу здійснюють великий вплив на людей [19].

Як бачимо, проблематика самовдосконалення межує з проблемою перфекціонізму. Адже самовдосконалення відображує не тільки позитивний погляд особистості на життя, а й передбачає встановлення високих стандартів і прагнення досягти їх. Сам цей термін “перфекціонізм” означає сильну ступінь прагнення до

досконалості, установку вважати за неможливе для себе все, що нижче досконалості [4]. Одразу ж підкреслимо: здорове прагнення слідувати високим стандартам нічого спільного з перфекціонізмом не має. Встановлення високої планки і прагнення досягти її, самі по собі, не є патологічними [1, 5, 11]. Одначе, між мотивацією досягнення, прагненням до самовдосконалення і перфекціонізмом, який починає складатися, межу провести дуже складно. Дітям та іноді і дорослим важко зрозуміти, коли їх стандарти стають недосяжними. Але в подальшому про це, як наголошують психотерапевти, будуть свідчити головні болі, болі в шлунку, тривожність, депресії тощо.

За визначенням Д.Бернса, перфекціоністи – це люди, чий стандарт знаходиться “за межами досяжності чи обґрунтованості”, чий цілі недосяжні і хто вимірює свою значущість тільки продуктивністю і успіхом. На його думку, якості людини в результаті такого підходу лише погіршуються [10].

В психологічній літературі описуються деякі аспекти перфекціонізму, за якими можна відділити перфекціонізм і здорове прагнення слідувати високим стандартам:

- високі особистісні стандарти – встановлення і нав’язування собі високих особистісних стандартів великої важливості;

- нормальний перфекціонізм – прагнення до розумних і реалістичних стандартів, яке веде до самовдоволеності і підвищення самооцінки;

- занепокоєність помилками – тенденція до негативної реакції на помилки, передбачення несхвалення й інтерпретація помилок як рівнозначних до неуспіху;

- перфекційні когніції – автоматичні думки, які відображують потребу бути досконалим і усвідомлення недосконалості;

- соціально приписаний (рос. – предписаний) перфекціонізм – індивід сприймає ситуацію такою, що йому нав’язують нереалістично високі стандарти (це може привести до сумніву в своїх діях, в своїй здібності виконати завдання і відчуттю нездібності відповідати встановленим для себе високим стандартам) [7, 14, 17 та ін.].

У сучасній клінічній психології “перфекціонізмом” визначають феномен ригідних невротичних ідеалів [7]. Клінічний підхід до перфекціонізму спирається на риси невротичної особистості нашого часу, які описані в роботах К.Хорні і Е.Фрома. Наприклад, нарцистичний перфекціонізм – це домінування мотивації досягнення досконалості, отримання схвалення і захоплення на шкоду всім іншим мотивам, перетворення досягнення і визнання в головний смисл життя [цит. за 13]. Уявлення К.Хорні про функції

“ідеалізованих образів” (чи невротичних ідеалів) також стали відправними для ідеї А.Елліса про “тиранію должествования” як основу усіх психічних розладів. Згідно з поглядами автора, категоричні імперативи, які вимагають завжди виконувати все прекрасно, завжди бути ефективним, завжди контролювати себе, ведуть людину не тільки до критики власних дій і особливостей, а й до жорсткого самоосудження. А це шлях до депресії [18].

Дослідники М.Ентоні і Р.Свістон в своєму погляді на перфекціонізм акцентують увагу на такий його бік, як сформоване прагнення максимально відповідати соціально схваленим стандартам [18]. Коріння такого прагнення, звісна річ, знаходяться в дитинстві: наприклад, існують сім’ї, в яких розподілення можливих “благ” тісно пов’язано зі ступенем відповідності дитини цим стандартам; суттєво впливає на розвиток перфекціонізму стиль виховання тощо.

В сучасних дослідженнях перфекціонізму спостерігається тенденція розглядати різні сторони цього феномена, в тому числі, і з точки зору адаптивності індивіда до його життєвих ситуацій. Так, П.Хьюїт і Г.Флетт [18] виокремили два типи і три види перфекціонізму. Типи перфекціонізму: адаптивний і дезадаптивний (чи нормальний і невротичний, “здоровий” і “нездоровий”). Види перфекціонізму: спрямований на себе, на інших, спрямований на суспільство (вимоги, які суб’єкт висуває до себе, він пояснює як породжені суспільством). Р.Фрост виокремлює шість сторін перфекціонізму: підвищену занепокоєність можливими помилками, високі особисті стандарти, боязнь дій, занадто висока потреба в організації, в підпорядкуванні (яке не залишає часу на решту справ), високі батьківські очікування і високий рівень критики батьків [10].

Як бачимо, наведені класифікації перфекціонізму відображують дуалізм здорового і нездорового (як би він не називався) перфекціонізму, наявність адаптивної і дезадаптивної сторони перфекціонізму. Ці сторони можуть включатися в залежності від багатьох факторів. В якості основного критерію розмежування більшість науковців використовують такий критерій, як можливість досягнення (рос. – достижимость) висунутих стандартів. Адаптивний варіант прояву перфекціонізму включає: високі стандарти (але такі, які можна досягнути); надання переваги порядку і організованості; вдовolenість собою; прагнення відрізнятися на краще; мотивацію досягнення [7]. Отже, адаптивний варіант перфекціонізму дуже схожий на уявлення про самовдосконалення, самоактуалізацію, самореалізацію. Тобто, встановлення високих норм і прагнення до них, відображує позитивний погляд на життя і, само по собі, не є патологічним.

Нездорові, дезадаптивні прояви перфекціонізму виникають тоді, коли в особистості з'являються такі потреби, які дуже важко вдовольнити. Що є дуже важливою рисою такого перфекціонізму – з часом ці потреби стають центральними в мотивації і роздуми про них заповнюють майже всю свідомість особистості. Лише надмірно розвинуте прагнення бути досконалим, яке перевищує здоровий глузд – призводить до нездорових проявів перфекціонізму. Дезадаптивні прояви перфекціонізму – це нереалістично високі стандарти; постійна висока занепокоєність помилками (про які суб'єкт постійно розмірковує); уявлення про постійний і вимогливий тиск з боку інших (вони, начебто, очікують від індивіда досконалості); значна невідповідність реального Я особистісним стандартам; обов'язковий сумнів в своїх діях; мотивація уникання невдач; нерозривний зв'язок оцінок результатів власної діяльності з уявленнями про батьківські очікування чи очікування значущого соціального оточення, про їх схвалення чи несхвалення; завищені очікування батьків, надії, бажання, установки (бути чи великим – чи ніяким); помилкові цілі (наприклад, всупереч всьому, бути кращим за когось)[4, 7, 10 та ін.].

Ефективний саморозвиток, реалізація прагнення до самовдосконалення з необхідністю передбачає (і потребує) розвинену самосвідомість, яка одночасно є рушійним фактором і контролюючим зворотнім зв'язком (Г.Олпорт, К.Роджерс, С.Л.Рубінштейн та ін.). За допомогою свідомості (зокрема, мислення) особистість активно веде пошук стимулів навколо себе, які можуть перетворитися (в процесі діяльності) у мотиви її поведінки і викликати відповідні дії. Таким чином, на вищих рівнях організації своєї діяльності особистість здійснює “самостимуляцію” і “самотивацію”, які є активними процесами і виявляються у різноманітних формах поведінки. Підкреслимо: ці процеси показують, що організм завжди прагне до якоїсь цілі та веде людину в напрямку автономії та самодостатності. Як бачимо, поведінка людини, для якої характерна тенденція до саморозвитку, мотивується потребою розвиватися та вдосконалюватися [13].

Висновки. Основою успішної професіоналізації, досягнення високого професіоналізму і професійної зрілості є духовність особистості. Базисом харизматичного психолога (тобто такого, який має великий вплив на своїх клієнтів) є його висока моральність, яка є основою духовності особистості. Сутність моральності складають смислоутворюючі характеристики особистості (цінності, ідеали, прагнення). Дуже важливим є і те, що особистість має бажання і здібності (в тому числі) до саморозвитку, самовдосконалення, навчання. І хоча самовдосконалення передбачає встановлення високих стандартів і прагнення досягти їх, дійсне,

здорове прагнення слідувати цим стандартам не має нічого спільного з перфекціонізмом. Подальше дослідження розглянутих проблем вимагає розробки нових методик вивчення різних аспектів професіоналізації практичного психолога.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни /К.А.Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 301 с.
2. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека, характеристики и условия достижения /А.А.Бодалев. – М., 1998.
3. Бодров В.А. Профессиональная зрелость человека (психологические аспекты) /В.А.Бодров // Феномен и категория зрелости в психологии / Отв. ред. А.Л.Журавлев, Е.А.Сергиенко. – М.: Изд-во “Институт психологии РАН”, 2007. – С. 174-197.
4. Змановская Е.В. Руководство по управлению личным имиджем /Е.В.Змановская. – СПб.: Речь, 2005. – 144 с.
5. Имидж лидера. Психологическое пособие для политиков. – М: Общество “Знание” России, 1994.
6. Климов Е.А. Психология профессионала /Е.А.Климов. – М.: Изд-во “Институт практической психологии”, Воронеж: НПО “МОДЭК”, 1996. – 400 с.
7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование и групповая психотерапия /Р.Кочюнас. – 5-е изд.–М.: Академический Проект “Гаудеамус”, 2005.–464 с.
8. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: В 2т./ С.Д.Максименко. – К.: Форум, 2002. – Т.І. – 319с. – Т.2. – 335 с.
9. Маркова А.К. Психология профессионализма /А.К.Маркова. – М.: Гардарика, 1996. – 308 с.
10. Майерс Д. Социальная психология /Д.Майерс. – СПб.: Питер Ком., 1998. – 688 с.
11. Почепцов Г.Г. Имиджология /Г.Г.Почепцов Г.Г. М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 2000.
12. Психологія життєвої кризи / Відп. ред. Т.М.Титаренко. – К.: Агропромвидав України, 1998. – 348 с.
13. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека /К.Р.Роджерс. – М.: Изд. группа “Прогресс”, 1994. – 456 с.
14. Сидоренко Е.В. Мотивационный тренинг /Е.В.Сидоренко. – СПб.: Речь, 2000. – 234 с.
15. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности /В.Д.Шадриков. – М.: Наука, 1982.
16. Швалб Ю.М. Целеполагающее сознание (психологические модели и исследования) /Ю.М.Швалб. – К.: Миллениум, 2003. – 152 с.

17. Франкл В. Человек в поисках смысла /В.Франкл. – М.: Прогресс, 1990. – 367 с.
18. Чалдини Р. Психология влияния /Р.Чалдини. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 272 с.
19. Юнг К.Г. Структура психики й процесі індивідуалізації / К.Г.Юнг . – М., СПб., 1996. – 209с.
20. Ясперс К. Смысл и назначение истории /К.Ясперс. – М.: Политиздат, 1991. – 528 с.

The article analyzes modern scientific views of the phenomenon of a self-development. Main characteristics of the professiogenesis are also researched in this issue's context.

Keywords: activity, self-development, professiogenesis, self-perfection.

Отримано: 14.07.2011

УДК 159.9

Л.Є.Просандєєва

ТИПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ САМОЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

У статті характеризуються індивідуальні типи самоцінності особистості підлітка. Підкреслюється, що психологічний супровід поведінки підлітків спрямований на розширення меж власного “Я”, його емоційно-ціннісне переживання, відновлення ціннісно-смыслового ставлення до себе.

Ключові слова: ціннісне “Я” особистості, репродуктивна самоцінність, пізнавальна самоцінність, комунікативна самоцінність, творча самоцінність, духовно спрямована самоцінність, професійно спрямована самоцінність.

В статье характеризуются индивидуальные типы самооценности личности подростка. Подчеркивается, что психологическое сопровождение поведения подростков направлено на расширение границ собственного “Я”, его эмоционально – ценностное переживание, восстановление ценностно – смыслового отношения к себе.

Ключевые слова: ценностное “Я” личности, репродуктивная самооценность, познавательная самооценность, коммуникативная самооценность, творческая самооценность, духовно направленная самооценность, профессионально направленная самооценность.